

Тамара С. Минић

<https://orcid.org/0009-0005-8461-349X>

Јована Н. Антонијевић

<https://orcid.org/0009-0006-4002-8528>

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Центар за научноистраживачки рад

УДК 821.163.41.09 Игњатовић Ј.

DOI 10.46793/Uzdanica23.1.175M

Оригинални научни рад

Примљен: 31. новембар 2025.

Прихваћен: 23. март 2026.

СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ЛЕКСИКЕ ИГАРА НА СРЕЋУ У ДЕЛИМА ЈАКОВА ИГЊАТОВИЋА¹

Айспиракј: Основни предмет овога рада представља лексичко-семантичка класификација лексема којима се именују појмови и радње у вези са различитим врстама игара на срећу у књижевним делима Јакова Игњатовића. Наш корпус чине Игњатовићев романи *Вечити младожења*, *Васа Решењек*, *Тридесет година из живота Милана Навранића* и *Чудан свет*, те приповетке „Једна женидба”, „Увео листак”, „Вечера на пароброду” и „Пита хиљаду форината”. Будући да је до сада о коцкарском пороку присутном код јунака српског реализма махом говорено са књижевнотеоријског аспекта, основни циљ нам је да, примењујући методу анализе садржаја, ову појаву размотримо са лексичко-семантичког становишта. Све ексцерпирани лексеми класификоваћемо у девет лексичко-семантичких целина, а у посебном поглављу лексеми ћемо разврстати и према пореклу. У нашем корпусу пронашли смо укупно 26 позајмљеница, а међу њима највише је оних из италијанског (х7), француског (х5) и немачког језика (х4). Указујући на чињеницу да су спроведене анализе са лексичко-семантичког аспекта, односно аспекта порекла, показале разноврсну употребу изабране групе лексема у Игњатовићевим делима, истичемо важност наставка сличних истраживања и у делима других српских реалиста.

Кључне речи: Јаков Игњатовић, српски реализам, лексика игара на срећу, лексикологија, семантика.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Према речима Јована Деретића (в. 1983: 372), Јаков Игњатовић је творац и најважнији представник нашег реалистичког романа који је од свих реалиста дао најширу друштвену панораму. Његово романсијерско дело „има

¹ Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-136/2025-03/200198). Рад је настао на основу реферата прочитаног 25. 10. 2024. године на XIX међународном научном скупу *Српски језик, књижевност, уметност* одржаном на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

јакe коријене у оном приповиједању које се у српској књижевности развијало послe Доситеја Обрадовића” (Вукићевић, Иванић 2020: 51). У центар свог књижевног интересовања поставио је распадање породице, сагледано кроз опозицију очева и деце, старих и младих (в. Вучић 2023: 56). Игњатовићев књижевни опус сачињавају романи и приповетке са историјском тематиком и темама из савременог живота (в. Деретић 1983: 369), те можемо рећи да његова дела представљају и важно сведочанство о друштвеном животу становника Сентандреје. Његова најуспелија дела наслањају се на традицију авантуристичко-хумористичког романа XVIII века, односно романа пикареске традиције. У тим својим делима Игњатовић приказује ниске, приземне видове живота, ликове варалица и пробисвета (в. Деретић 1983: 370–371).

У епохи српског реализма мотив греха представљен је на различите начине: као занемаривање породице, упропашћивање имања, алкохолизам, агресивност, коцка, нерад (в. Иванић 2023: 728). Будући да је коцкање једна од честих страсти не само бројних Игњатовићевих јунака, него и других књижевних јунака српског реализма², и да је махом до сада о овом мотиву говорено са књижевнотеоријског аспекта, основни циљ нам је да помену ту појаву у изабраном корпусу размотримо са лингвистичког становишта³. Стога ћемо све лексеме, у зависности од тога који је појам или радња у вези са играма на срећу (коцкањем, картањем) њима означен, најпре разврстати у девет лексичко-семантичких група, а потом ћемо се у посебном поглављу бавити и њиховим пореклом.

Важно је напоменути и да разликујемо две групе лексема:

(а) лексеме чије је примарно, општејезичко значење повезано са играма на срећу;

(б) општеупотребне лексеме које у анализираном корпусу, услед контекстуалне детерминисаности, добијају специфично значење у вези са играма на срећу (нпр. *новац*, *добити*, *јубити*).

Овим истраживањем обухватићемо обе групе.

Наш корпус чине изабрана дела Јакова Игњатовића, и то романи: *Вечерњи младожења* (ВМ), *Васа Реићек* (ВР), *Тридесет година из живота Милана Наранџића* (МН) и *Чудан свет* (ЧС), те приповетке: „Једна женидба” (ЈЖ), „Увео листак” (УЛ), „Вечера на пароброду” (ВНП) и „Пита хиљаду форината” (ПХФ).

² Коцка се, на пример, главни јунак Митар у приповеци „Први пут с оцем на јутрење” Лазе Лазаревића, затим ликови у Глишићевој „Глави шећера” итд.

³ Различити аутори бавили су се језичким одликама Игњатовићевих дела (в. Банковић-Тодоровић 1962; Јерковић 1972; Вуловић Емонтс 2024). Детаљнији преглед научних дела која са лингвистичког аспекта посматрају књижевни опус Јакова Игњатовића дат је у Вуловић Емонтс 2024: 301–302.

Одабир корпуса заснива се на чињеници да је учествовање у играма на срећу (превасходно мислимо на коцкање и картање) један од важних мотива у свим побројаним Игњатовићевим делима. Коцкарска страст највише обузима главног јунака романа *Васа Репићекџић*, али је присутна, бар као епизодни мотив, и у свим осталим набројаним књижевним делима. Са друге стране, укључивање свих Игњатовићевих дела превазилазило би оквире овог рада, па смо његове друге романе и приповетке оставили за будућа истраживања.

2. ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА КОРПУСА

Лексичко-семантичка анализа заснива се на класификацији лексема ексцерпираних из корпуса дела Јакова Игњатовића које се односе на учешће у играма на срећу као тематском сегменту наратива. Издвојене лексеме посматрају се у оквиру семантичког поља игара на срећу, при чему се анализа врши на основу њиховог денотативног значења и функције у конкретном контексту.

Све ексцерпиране лексеме разврстали смо у девет лексичко-семантичких категорија, што доприноси бољем разумевању лексике игара на срећу коју Јаков Игњатовић употребљава у изабраним романима и приповеткама. Под лексиком која припада лексичко-семантичком пољу игара на срећу подразумевамо све јединице које писац користи да именује различите врсте игара и њихове учеснике, затим начине реализације игара од стране учесника, али и места на којима се те игре одвијају. Укупно смо забележили 61 лексему којом се означавају различити појмови и радње везане за учешће у играма на срећу. С тим у вези, сву ексцерпирану грађу можемо поделити у следећих девет категорија:

- (1) лексеме које означавају називе игара;
- (2) лексеме које означавају средства играња и улагања;
- (3) лексеме које означавају учеснике у играма на срећу;
- (4) лексеме које означавају учествовање у играма на срећу;
- (5) лексеме које означавају добитак/губитак у играма на срећу;
- (6) лексеме које означавају почетак/завршетак процеса картања као једне врсте игара на срећу;
- (7) лексеме које означавају одступање од правила игара;
- (8) лексеме којима се именују радње у вези са употребом новца у играма на срећу;
- (9) лексеме које означавају места на којима се игре одвијају.

Ексцерпирану грађу класификујемо у побројаних девет тематских група на основу претходне семантичке анализе лексема, чије је значење

утврђено на основу контролних извора: *Великој речника сѣраних речи и из-раза* Ивана Клајна и Милана Шипке (2008), *Лексикона сѣраних речи и из-раза* Милана Вујаклије (2003), *Речника срѣскохрвайској књижевној језика* (1967–1976), *Речника срѣскохрватског књижевног и народног језика* (1959–), *Речника срѣског језика* (2011) и *Речника срѣских говора Војводине* (2019), као и на основу контекста у којима су употребљаване⁴.

2.1. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ НАЗИВЕ ИГАРА

У изабраним делима Јакова Игњатовића проналазимо 13 лексема које означавају *називе игара*. Већину забележених лексема писац користи да име-нује називе карташких игара (укупно 11), док две лексеме означавају остале игре на срећу, тј. оне игре у којима карте не представљају средство играња.

У прву подгрупу (лексеме означавају називе карташких игара) сврставамо следеће примере:

фрише-фире и макау⁵: „Почео је од фрише-фире, па ће доцније дотерати до макау.” (ВР: 31);

фарао⁶, фарбл⁷, колберцверфле: „Васа је радо играо рулете и карте: фарао, фарбл, колберцвелфе, али тек најрадије фарао.” (ВР: 97); „Један од гостију понуди да се играмо фарбла.” (МН: 163);

вист⁸, тарок⁹: „Није био ни карташ, нешто само виста и тарока, то је све, наравно у отменијем друштву.” (ВМ: 110);

маријаш¹⁰: „Донде, пак, господар Софра и старији Полачек отишли су у екстра собу, па играју маријаша.” (ВМ: 151);

калабријас¹¹, тардл¹²: „Ја се ослањам на г. Верковића: па је л’ да се нећеш картати? – Та мало, калабријаса, или тардла.” (УР: 85);

дардл¹³: „Ту је већ Нићифор Милеуснић и Светозар Црнковић. Картају се дардла.” (ВНП: 196).

⁴ Овај критеријум примењујемо код лексема које припадају општеупотребној лексици, али које у нашем корпусу имају значење у вези са играма на срећу.

⁵ Карташка игра *макао*, данас позната као *Мау Мау*, врста је *хазардне коцкарске или карџашке игре* (РСХКJ III: 279).

⁶ *Фарао*: *hazardna igra karata* (Вујаклија 2003: 954).

⁷ *Фарбл*: *hazardna igra karata u kojoj je glavno njihova boja* (Вујаклија 2003: 954).

⁸ *Висџ*: *eng. engleska igra karata sa četiri igrača i 52 karte* (Вујаклија 2003: 153).

⁹ *Тарок*: *ital., nem. igra karata, poreklom iz Egipta, u kojoj učestvuju tri igrača sa 78 karata od kojih su 22 taroka (aduti)* (Вујаклија 2003: 896).

¹⁰ Уместо облика *маријаж* (*fr. u kartama: kralj i dama u jednoj ruci*, Вујаклија 2003: 778).

¹¹ *Калабријас*: *vrsta kartaške igre* (Вујаклија 2003: 386).

¹² *Тардл*: *врѣџа карџашке игре* (Игњатовић 1950: 403).

¹³ Уместо *дѣрда* (*врѣџа карџашке игре*, РСАНУ 1996: 58).

Другу подгрупу (лексеме које означавају остале игре на срећу) чине две лексеме:

лутрија (*иџра на срећу у којој се њрогаје одређен број нумерисаних срећака, а власници извучених бројева добијају згодишке у новцу или њредмејџима*, РСАНУ 1981: 644): „Радо је метао на лутрију.” (ВР: 60); „У Решпекту је остала страст на лутрију метати.” (ВР: 141); „Но ипак чува новац кад добије на лутрији, нешто да Аници, каткад и половину, а друго за себе држи и с њима спава.” (ВР: 198);

рулет (*врсиџа хазардне иџре*, РСЈ 2011: 1154): „Васа је радо играо рулете и карте.” (ВР: 97); „Тако Решпект игра кад на рулети, кад на фарао, а кад на фарбл.” (ВР: 97).

2.2. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ СРЕДСТВА ИГРАЊА И УЛАГАЊА

Посебно можемо издвојити и лексеме којима Игњатовић означава *средсиџва иџрања*, односно *средства улагања*.

Основно средство играња означено је лексемом *карџиџа*:

„Профит приповеда како садашњи младићи иду по бирџијама, играју карте, бекришу, троше новце, ал’ он – Профит – не иде никуд, ни на бал, не зна ни играти.” (ВМ: 107); „После кратког времена упозна се са Свирком, и већ игра с њим карте у кафани.” (ВМ: 207); „Карташу је лакше тек кад види карту.” (ВР: 60).

Друштвену активност која подразумева коришћење карата у игри пиџац означава лексемом *карџиџање*:

„Васу је обузела страст картања, која је толикима имање, здравље, част и живот одузела.” (ВР: 50); „Шицанић с радошћу извуче три стотинарке и метне на харџију пред Херцкопа са таквом готовошћу, као кад когод у картању на сигурног кеца новац меће.” (ЧС: 59).

Паковање карата означава се синтагмом *џак карџиџа*:

„Страџан карташ, нема сад ни с ким да игра, али опет увек има код себе пак карата, па их разбацује” (ВР: 60).

У исту подгрупу сврставамо и две лексеме које употребљава Игњатовић, а које именују одређене карте:

кец (*најјача карџиџа у мноџим карџиџаџким иџрама*, РСГВ II: 223): „Доникле тако играли, и сврџи се тим игра да је господар Софра покрај маковог кеца остао платка.” (ВМ: 33); „Њему су још и сада ношањњи кецови у глави.” (ВМ: 102); „Шицанић с радошћу извуче три стотинарке и метне на харџију пред Херцкопа са таквом готовошћу, као кад когод у картању на сигурног кеца но-

вац меће.” (ЧС: 59); „Кад има добре карте, четири феле смешења има, сходно натури кецова.” (ВНП: 196);

горњак (*гама у мађарским картима*, РСГВ I: 305): „Ако му је лице мутно, помрачено то по цртовној нијанси познаћеш да нема не само кеца, но ни горњака.” (ВНП: 196).

Можемо издвојити и пет лексема које припадају општеупотребној лексици, али које Игњатовићеви јунаци користе у ситуацијама коцкања или картања и које стога у таквим примерима добијају специфично значење, односно које у датом контексту означавају појмове у непосредној вези са самим учешћем у играма на срећу. Један од случајева коришћења општеупотребне лексике у ситуацијама коцкања/картања подразумева и употребу лексема којима се означавају средства улагања.

Основно средство улагања означава се општеупотребном лексемом *новац*:

„Но Решпект радо се картао; то му много шкодило, и приликом кад је при новцу, играо је и на веће новце.” (ВР: 110); „Но ипак чува новац кад добије на лутрији, нешто да Аници, каткад и половину, а друго за себе држи и с њима спава.” (ВР: 198).

Већа количина новца означена је лексемом *својџа*:

„Решпект је на лутрију метао, но ту није био у штети, но, штавише, много пута је добивао већу-мању своту” (ВР: 110).

Сума новца коју је потребно уложити у играма на срећу означена је лексемом *џакса*:

„Бадава хоће Чамча да повиси таксу, господар Софра не допушта” (ВМ: 33).

Од различитих валута или врста новца у нашем корпусу проналазимо следеће две лексеме:

форинта (*сребрни или златни новац у неким земљама*, РСГВ IV: 331): „Добије једаред шест стотина форината.” (ВР: 141); „И тамничару је казао једну нумеру коју је снивао; то је било 48; доиста лепа нумера, опомиње на Буну, и добије на 'соло' педесет форинти.” (ВР: 197–198);

крајцара (*аустријски бакарни новац мале вредности*, РСГВ II: 318): „Играли су на мале новце, на крајцаре.” (ВМ: 33).

2.3. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ УЧЕСНИКЕ У ИГРАМА НА СРЕЋУ

У оквиру следеће групе издвојили смо лексеме које именују *учеснике у играма на срећу*. Учесник у играма на срећу означен је лексемом *карташ*:

учешћа у играма на срећу, односно процес њиховог упражњавања, означава се трима лексемама:

коцкати се: „Мати му крадом додавала што за децу није, као новац, и научио се коцкати, па после и картати.” (ВР: 30–31); „Васа не учи, већ се коцка и карта.” (ВР: 35);

картати се: „Десић се карта, а чика гледи; он је задовољан само кад је у друштву.” (МН: 164); „Опомињем га да се не карта, да су тамо у ’Зрињи-ју’ сами козаци.” (ВР: 97); „Ја се отимам, али он ми да реч да се неће више код ’Зрињија’ картати ако му ту љубав учиним.” (ВР: 98); „Почео се увелико картати.” (ВМ: 63); „Скупише се многи натароши, пију, картају се, а бирташ ликује.” (ЧС: 64);

играти: „Чамча позове још два господара, пурђера, и сад питају се шта ће играти.” (ВМ: 33); „Играју, али карте; и Пера је с њима играо.” (ВМ: 60); „Полачек би играо на веће што, ал’ господар Софра неће.” (ВМ: 151).

Овде можемо приметити и да понекад уз глагол *и́граиши* стоји неки прилог који означава начин учествовања у играма на срећу (*страсно, добро*):

„Сад тек почне страсно играти, све ноћу, а дању спава, само да може ноћу играти.” (ВР: 97); „Знао је добро играти, али је био жустар, страстан: ’козаци’ читали су му на лицу какве има карте.” (ВР: 97).

У зависности од тога да ли средство улагања представља мала или велика свота новца, уз глаголе *картаиши се* и *играти* налазимо следеће допуне:

на велике новце: „Домини наши састали се са још неким масним муштеријама, па се донекле картају, и то на велике новце.” (ЧС: 60);

на мале новце: „Играли су на мале новце, на крајцаре.” (ВМ: 33).

2.5. ЛЕКСЕМА КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ ДОБИТАК/ГУБИТАК У ИГРАМА НА СРЕЋУ

Ову групу лексема чине глаголи, али и њихове комбинације са одређеним предлошко-падежним конструкцијама.

За означавање остваривања прихода у различитим играма на срећу, Игњатовић користи глагол *добииши*. Иако ова лексема припада општеупотребној лексици, овом приликом ћемо је такође издвојити, с обзиром на то да у нашем контексту подразумева профитирање искључиво у играма на срећу. Овај глагол Јаков Игњатовић употребљава као свршени (*добииши*), али и као несвршени (*добиијашу*). Томе сведоче следећи примери:

„Колико је пута добио амбо, ни рачуна нема, а добио је и један повећи терно од шест стотина форната.” (ВР: 60); „Решпект у почетку добија – пuste

га – па онда губи, и то више него што је добио.” (ВР: 97); „И онда не би; ни сто ни двеста милиона да добије, ни онда не би престао.” (ВР: 142).

У нашем корпусу уочен је и глагол *добиваиџи*, такође несвршеног вида:

„Решпект је и на лутрију метао, но ту није био у штети, но, штавише, много пута је добивао мању-већу своту.” (ВР: 110).

Ако карташке игре посматрамо као врсту хазардних игара, односно игара на срећу, за њихову реализацију важно је имати новац, али и добре карте. Код Игњатовића проналазимо примере:

бити при новцу: „Пасионират карташ. Кад је при већем новцу, на дардле ни не гледи.” (ВНП: 196);

имати (добре) карте: „Кад има добре карте, четири феле смешња има, сходно натури кецова.” (ВНП: 196).

Насупрот овим примерима, у корпусу проналазимо и лексеме које означавају *џубиџиак* и *џирама на срећу*. Честа је употреба глагола *џубиџи*¹⁶, који се употребљава и као глагол несвршеног (*џубиџи*), и као глагол свршеног вида (*изџубиџи*):

„Решпект у почетку добија – пусе га – па онда губи, и то више него што је добио.” (ВР: 97); „Решпект се једнако карта и једнако губи.” (ВР: 97); „Готово увек губи, по очима, по трепавицама можеш познати какве карте има.” (ВНП: 196); „Иде горе-доле по соби, хуче, тужи се да је већ две хиљаде изгубио.” (ВР: 97); „Када је на карти изгубио, радо се напио од једа, па онда је тешко с њим владати, нит ком попушта.” (ВР: 110).

У значењу *џубиџи*, *изгубити*, Јаков Игњатовић употребљава и лексеме:

проиграти: „Решпект мало-помало све проигра.” (ВР: 98);

прокартати: „Једаред прокартао је и новце, све најнужније ствари, и да га Аница од зла не ослободи, би зло прошло.” (ВР: 110).

У нашем корпусу забележили смо и две лексеме које означавају *џо-џоџи* на *луџирији*:

амбо (*два везана броја у луџирији која џри вучењу морају биџи оба извучена џа да се осџвари добиџиак*, РСАНУ 1959: 99);

терно (*џри извучена броја на џомболи*, РСХКЈ VI: 192); „Колико је пута добио амбо ни рачуна нема, а добио је и један повећи терно од шест стотина форината.” (ВР: 60).

¹⁶ Иако је реч о општеупотребној лексици, и лексему *џубиџи* издвајамо овом приликом, и то из истих разлога због којих смо издвојили лексему *добиџи*.

2.6. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ ПОЧЕТАК/ЗАВРШЕТАК ПРОЦЕСА КАРТАЊА КАО ЈЕДНЕ ВРСТЕ ИГАРА НА СРЕЋУ

За означавање почетка процеса картања употребљава се лексема *развијати* (*пак карата*). Овом лексемом именује се отпочињање саме игре, будући да свака карташка игра подразумева најпре поделу карата, а затим и прво бацање:

„Страстан карташ, нема сад ни с ким да се игра, али опет увек има код себе пак карата, па их разбацује.” (ВР: 60).

Са друге стране, сам процес картања завршава се поразом или победом учесника, који нужно подразумевају, као и почетак игре, бацање прве, односно последње карте. Такав је и пример *бацати* (*карту*):

„Љутито баци карту о стол.” (ВМ: 33).

2.7. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ ОДСТУПАЊА ОД ПРАВИЛА ИГАРА

Следеће три лексеме означавају *одступање од правила игара*, те их због тога сврставамо у посебну групу:

варати (*намерно дстићи се од правила карташке или коцкарске игре зарад победе*): „Решпект је приметио како су козаци варали.” (ВР: 99);

пустити (*намерно дозволити некоме да добија на картицама*): „Решпект у почетку добија – пусте га – па онда губи, и то више него што је добио.” (ВР: 97);

одати се (*ненамерно открити своје карте*): „У очајању и напио се, и одао на картама” (ВР: 97).

2.8. ЛЕКСЕМЕ КОЈИМА СЕ ИМЕНУЈУ РАДЊЕ У ВЕЗИ СА УПОТРЕБОМ НОВЦА У ИГРАМА НА СРЕЋУ

У посебну групу издвојили смо и пет лексема које писац употребљава да означи *уигравање новца у играма на срећу*:

искати (*обрађивати се неком са циљем да се новац добије*): „Од Анице још иште последњи пут на срећу сто форината.” (ВР: 98);

узајмити (*узети новац на зајам, позајмити*): „Лађари воле Перу већма него његовог оца, јер им да и на вересију, на карте узајми им па чека и по године да сврну опет да му врате.” (ВМ: 61);

дати (*предати новац некоме да би га тај искористио као средство улања у играма на срећу*): „Аница му да под уветом да то последње буде.” (ВР: 98);

вратити (*гаџи некоме ѿпозајмљену своју новца најираџ*): „[...] на карте узајми им па чека и по године да сврну опет да му врате.” (ВМ: 61);

(по)вратити (*добити најираџ уложени новац у некој ири на срећу, „вадити се” на картиама*): „Само да му је повратити новце, вели, па би одмах престао: мора вратити своје новце.” (ВР: 97).

2.9. ЛЕКСЕМЕ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ МЕСТА НА КОЈИМА СЕ ИГРЕ ОДВИЈАЈУ

На самом крају издвојићемо лексеме којима се именују *места на којима се ире на срећу одвијају*. Игњатовићеви јунаци се најчешће коцкају у:

ме’ани (*ѿсѣионица, крчма, кафана*, РСЈ 2011: 690): „Долазе ноћу лађари у ме’ану, музика свира, пију, играју; то се Пери допада, па кад отац није код куће, у ме’ани, а Пера с лађари игра.” (ВМ: 60);

кафани¹⁷: „После кратког времена упозна се са Свирком, и већ игра с њим карте у кафани.” (ВМ: 207);

касина (*ѿросѣорија за дружење и забаве, клуб*, РСЈ 2011: 511): „Ал’ дај ми реч да се нећеш дуго у касини бавити.” (УЛ: 82);

сали: „Па онда после вечере млађи играју у сали [...]” (ВМ: 186);

соби: „[...] а у другој соби картају се, а господар Софра и Кречар повуку се у трећу собу, да не чују ларму; није им до тога.” (ВМ: 186);

екстра соби (*обично ѿредња соба у сељачкој кући у којој не живе укућани, у којој бораве само ѿсѣи*, РСГВ 1: 438): „Сад Кречар, господар Софра и Полачек старији иду да се картају у ’екстра’ собу, онако наситно.” (ВМ: 154).

3. ПОРЕКЛО ЛЕКСЕМА

Наше истраживање је показало да 26 лексема које смо овом приликом издвојили потиче из страних језика, а махом су у питању лексеме које означавају називе игара. Присуство већег броја позајмљеница међу називима игара објашњавамо чињеницом што су и саме игре „позајмљене”, односно потичу из различитих крајева света, па је упоредо са прихватањем игре и њених правила усвојен и њен назив. Порекло позајмљеница у нашем корпусу одредићемо служећи се *Лексиконом сѣраних речи и израза* Милана Вујаклије (2003) и *Великим речником сѣраних речи и израза* Ивана Клајна и Милана Шипке (2008).

Спроведена анализа је показала да највише лексема долази из италијанског (7): *банда, дардл, калабријас, касина, тарок, терно, форинта*, и француског језика (5): *лутрија, маријаш, рулет; пасионират, рафинират*.

¹⁷ Понекад уместо облика *кафана* налазимо облик *кавана*: „Бекрија, карташ, ноћник, окукао је у кавани.” (ПХФ: 378).

Из немачког језика дошле су четири лексеме: *крајцара*, *пак*, *сала*, *фарбл*. Лексеме *кафана* (*кавана*) и *ме'ана* у наш језик дошле су посредством турског језика: лексема *кафана* састављена је од арапско-персијских елемената (в. Шкаљић 1966: 381), а лексема *ме'ана* (<*механа*) потиче из персијског језика (в. Шкаљић 1966: 454). Лексеме *карѝа* и *фарао* воде порекло из грчког, а *амбо* и *такса* из латинског језика. По једна лексема је у наш лексикон дошла из енглеског (*висѝ*), мађарског (*кеѝ*) и португалског језика (*макау*).

Присуство позајмљеница у нашем корпусу може се објаснити чињеницом да међу домаћим лексемама није било могуће пронаћи синоним, односно да је домаћа лексика у том смислу била оскудна, па је писац управо употребом позајмљеница богатио свој лексички фонд (уп. Вуловић 2010: 35).

4. ЗАКЉУЧАК

У овом раду представили смо лексику којом се именују различити појмови и радње у вези са играма на срећу у изабраним делима Јакова Игњатовића. Све издвојене лексеме поделили смо у девет лексичко-семантичких група и унутар сваке групе наводили и примере из књижевних дела, односно контексте у којима се издвојене лексеме јављају. Такође, наша анализа је показала да међу издвојеним лексемама можемо пронаћи и позајмљенице, пре свега из италијанског (*банда*, *дардл*, *калабријас*, *касина*, *тарок*, *терно*, *форинта*) и француског језика (*лутрија*, *маријаш*, *рулет*, *пасионират*, *рафинират*). У корпусу налазимо и четири германизма, три турцизма, по два грецизма и латинизма, док је по једна лексема у наш језик дошла из енглеског, мађарског и португалског језика.

Сprovedено истраживање показало је изузетну разноврсност ове лексике у издвојеним Игњатовићевим романима и приповеткама, како са семантичког аспекта, тако и по питању њеног порекла. С обзиром на то да је коцкање један од доминантнијих мотива у епохи српског реализма, истичемо потребу за наставком сличних истраживања и у књижевном опусу других српских реалиста.

ИЗВОРИ

- Игњатовић, Ј. (1928). *Чудан свей*. Београд: Српска књижевна задруга.
 Игњатовић, Ј. (1949). *Милан Наранѝић*. Нови Сад: Штампарѝја „Будућност”.
 Игњатовић, Ј. (1950). *Приѝовейѝке*. Нови Сад: Штампарѝја „Будућност”.
 Игњатовић, Ј. (2019а). *Васа Реѝиѝекѝ*. Београд: Вулкан издаваштво.
 Игњатовић, Ј. (2019б). *Вечѝиѝ младожења*. Београд: Вулкан издаваштво.

ЛИТЕРАТУРА

- Вукићевић, Д., Иванић, Д. (2020). *Дивна дисхармонија Јакова Игњатовића*. Београд: Филолошки факултет.
- Вуловић Емонс, Н. (2024). Фразеологија и паремиологија у *Вечитом младожењи* Јакова Игњатовића. *Наслеђе*, 57, 301–315. <https://doi.org/10.46793/NasKg2457.301VE>
- Вуловић, Н. (2010). *Лексика у његовим Лазе К. Лазаревића*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Вучић, К. (2023). Игњатовићеве апорије и антиномије (Прилог изучавању „духа самопорицања” као феномена српске културе). *Књижевност и језик*, LXX/1, 51–66. <https://doi.org/10.18485/kij.2023.70.1.5>
- Деретић, Ј. (1983). *Историја српске књижевности*. Београд: Нолит.
- Иванић, Д. (2023). Лексикон српског реализма: грађа и примјери. *Philologia Mediana: годишњак за српску и компаративну књижевност*, 15, 699–758. <https://doi.org/10.46630/phm.15.2023.50>
- Јерковић, Ј. (1972). *Језик Јакова Игњатовића*. Нови Сад: Матица српска.
- Клајн, И., Шипка, М. (2007). *Велики речник старијих речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
- РСГВ (2019). *Речник српских говора Војводине*. Нови Сад: Матица српска, Тиски цвет.
- РСХКЈ (1967–1976). *Речник српскохрватског књижевног језика*. Нови Сад: Матица српска.
- РСХКЈ (1959–2021). *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српскохрватски језик.
- РСЈ (2011). *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Škaljić, A. (1966): *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
- Vujaklija, M. (2003): *Leksikon stranih reči i izraza*. Beograd: Prosveta.

Tamara S. Minić

Jovana N. Antonijević

University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts
Scientific Research Center

SEMANTIC ANALYSIS OF GAMBLING LEXICON IN JAKOV IGNJATOVIĆ'S WORKS

Summary: The paper aims to classify gambling lexis in the literary works of Jakov Ignjatovic according to the lexicosemantic criterion. The phrase ‘gambling lexis’ in this paper encompasses all those lexemes that refer to various gambling games and the participants in them, places where such games take place, as well as the manner of playing.

The corpus comprises Ignjatovic's novels (*Večiti mladoženja*, *Vasa Rešpekt*, *Trideset godina iz života Milana Narandžića*, and *Čudan svet*), and the novellas ("Jedna ženidba", "Uveo listak", "Večera na parobrodu", and "Pita hiljadu forinata"). Given that gambling is one of the frequent passions of many literary characters of Serbian realism, the main goal of this paper is to examine this aspect of the selected corpus from the lexicosemantic point of view. Gambling has been mainly approached from a literary theory standpoint so far.

All the excerpted lexemes have been divided into nine lexicosemantic categories. The same method was used for the categorization of the lexemes according to their origin. Lexicosemantic analysis has shown a significant diversity in gambling lexis in the literary works of Jakov Ignjatović. Furthermore, the corpus comprises words of foreign origin: specifically from Italian, French, and German languages. Considering that gambling is frequently depicted by Serbian realist writers, the importance of continuing the research in this field is emphasized. Further research is recommended to include the literary work of other Serbian realists.

Keywords: Jakov Ignjatovic, Serbian literary realism, gambling lexis, lexicology, semantics.